

Noot aan de boom: **Bouwen aan robuuste agroforestry bedrijfs- modellen**

oktober 2024

Inleiding

Noot aan de boom: **Bouwen aan robuuste agroforestry bedrijfsmodellen**

Voor de transitie naar regeneratieve landbouw ziet Invest-NL kansen voor het opschalen van agroforestry. In deze vorm van landbouw worden houtige gewassen (bomen en struiken) bewust gecombineerd met de teelt van traditionele gewassen en dierlijke productiesystemen vanwege de beoogde voordelen die ontstaan door de ecologische en economische interacties. Er bestaan veel verschillende soorten agroforestry systemen die allen uniek zijn. Wat ze gemeen hebben is dat het bijdraagt aan grote maatschappelijke opgaves zoals biodiversiteitherstel, klimaatmitigatie, klimaatadaptatie, landschapsherstel, mineralen kringloop, dierenwelzijn en bodem-, water- en luchtkwaliteit. Daarnaast kan het op langere termijn economische voordelen bieden zoals risicospreiding, hogere opbrengsten van de akkerbouwgewassen of veehouderij en kostenbesparing op inputs. De boeren die het adopteren zijn veelal nog in de pioniersfase. Het exacte areaal aan agroforestry in Nederland is onbekend maar het totaal aantal boeren wordt geschat op 500 met een oppervlakte van 2 tot 20ha per boer.

Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft bij de doorrekening van het klimaatakkoord het doel gesteld om in 2030 25.000ha aan agroforestry en 1.000ha aan voedselbos in Nederland te hebben¹. Om deze opschaling mogelijk te maken heeft het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) het Masterplan Agroforestry laten opstellen. In het rapport worden verschillende knelpunten aangekaart zoals beleid, kennis, markttoegang, financiering, arbeid en mechanisatie. In het advies worden acht werkpakketten voorgesteld om de verschillende knelpunten aan te pakken.

Werkpakket 6 (WP6) richt zich op het verbeteren van het bedrijfsmodel en de financierbaarheid van agroforestry (zie kader 1). Het Agroforestry Netwerk Brabant heeft in samenwerking met Invest-NL de eerste stappen gezet in de voorgestelde activiteiten van WP6. Tijdens dit project zijn bedrijfsmodellen van bestaande agroforestry initiatieven geëvalueerd en marktkansen met traditionele stakeholders en nieuwe ketenpartijen verkend. Dit is gedaan door verschillende groepsbijeenkomsten te organiseren en interviews te houden met experts.

Doel: Het doel van WP6 is om bedrijfs- en verdienmodellen voor de verschillende vormen van agroforestry te onderzoeken. Daarbij wordt gekeken naar de bedrijfsvoering en productketens inclusief verwerking, distributie en consumptie.

Subdoel: Samenstellen van bedrijfsperspectieven voor verschillende agroforestry- en voedselbosystemen op de korte en lange termijn (inclusief de financieringsbehoefte)

Activiteiten: Ontwerpen, de combinaties van teelten, en de businessmodellen van bestaande agroforestry- en voedselbosinitiatieven worden geëvalueerd. Vervolgens worden marktkansen met traditionele stakeholders en nieuwe ketenpartijen onderzocht. Daarbij ligt de focus op de ontwikkeling van regionale ketens.

Resultaten: Het resultaat van WP6 is een laagdrempelig rekenmodel met rekenvoorbeelden om de kosten en baten van agroforestry systemen op korte en lange termijn in beeld te brengen.

Kader 1. WP6 Financiering en verdienmodellen

Gedurende het project bleek het nog niet opportuun om toe te werken naar een rekenmodel. Daarom is ervoor gekozen om een whitepaper op te stellen die zich richt op het bieden van een overzicht van de huidige status en ontwikkelingen van agroforestry bedrijfsmodellen. De whitepaper beschrijft de belangrijkste resultaten van deze verkenning en presenteert daarnaast een aantal aanbevelingen voor de professionalisering en financierbaarheid van de bedrijfsmodellen in de agroforestry-sector. De aanbevelingen zijn gericht aan de sector en zijn ook relevant voor financiers, ketenpartijen en beleidsmakers.

---

¹ Voedselbosbouw betreft de ontwikkeling en beheer van biodiversere bosesystemen die bestaan uit meerdere lagen van meerjarige gewassen.

2. Huidige status agroforestry bedrijfsmodellen

Een aantal jaar geleden zijn enkele specialisten gestart met het introduceren van agroforestry in Nederland om de ecologische uitdagingen van de landbouw aan te pakken. Dit werd gedaan met agroforestry plannen die zich focusten op het creëren van een sterk ecologisch systeem door de juiste aanplant en soorten keuze. Echter, de beoogde impact kan alleen gerealiseerd worden met een goed bedrijfsmodel. Daarom wordt er momenteel gewerkt aan het inzichtelijk maken en verbeteren van de bedrijfsmodellen. Dit hoofdstuk beschrijft de huidige bedrijfsmodellen en relevante ontwikkelingen.

2.1 Huidige bedrijfsmodellen

De boeren die agroforestry toepassen, adopteren over het algemeen bedrijfsmodellen met de volgende principes:

1. Hoge gewasdiversiteit: agroforestry boeren produceren een hoog aantal verschillende soorten gewassen inclusief hout.
2. Lage volumes: Door het grotere aantal bronnen bestaan de inkomstenstromen uit lage volumes.
3. Korte ketens: Door lage volumes kan de productie niet afgezet worden bij grotere partijen en zijn de ketens kort. Hiermee worden consumenten aangetrokken die waarde hechten aan lokale, duurzame en transparante productie.
4. Diensten: De early adopters van agroforestry creëren vaak naast de opbrengsten van de oogst ook inkomstenbronnen uit diensten zoals een boerderijwinkel, rondleidingen en agrotourisme.

Het vinden van het juiste bedrijfsmodel is uitdagend door de uniciteit van elk agroforestry systeem. De plannen moeten op maat gemaakt worden en de inrichting is sterk afhankelijk van de lokale context. Hiervoor zijn verschillende modellen ontwikkeld die gebruikt kunnen worden voor elk type agroforestry systeem. De huidige plannen bevatten tegenwoordig een volledige financiële doorrekening van de kosten en inkomsten voor de komende 20 jaar. Echter, er ontbreekt nog een nationaal erkende rekenmethode waardoor er geen breed gedragen model bestaat. Sterker nog, de modellen worden door sommige experts juist als te positief beoordeeld waarbij er te gunstige assumpties worden aangenomen.

De meeste agroforestry boeren verdienen met zes tot acht verschillende inkomstenbronnen. Hiermee zorgen ze voor risico spreiding en wordt het bedrijf minder kwetsbaar. Het type boer dat agroforestry adopteert is divers zoals gepresenteerd in tabel 1 op de volgende pagina. Over het algemeen is de schaal waar deze pioniers mee starten nog klein (1-3ha).

2. Huidige status agroforestry bedrijfsmodellen

Type boer	Beschrijving	Aandeel
Jonge boeren	Om hun boerderij toekomstbestendig te maken bouwen ze langzaam de huidige activiteiten af om elk jaar meer agroforestry te adopteren. Deze groep omvat 40% van de aanvragers.	40%
Gevestigde boeren	Deze willen nieuwe systemen op kleine schaal testen.	30%
Boeren zonder opvolging	Zij bezitten vaak nog wel de (afgewaardeerde) grond maar niet meer het vee.	20%
Jongeren en senioren zonder land	Met de ambitie om de landbouw te verduurzamen proberen zij via het CSA model (zie 2.2) aan grond te komen om agroforestry te adopteren.	10%

Tabel 1. Type boeren dat een agroforestry bedrijfsplan aanvraagt

Veel van de startende agroforestry boeren planten onder andere hazelnoot- en walnootbomen. Dit wordt nog met weinig onderlinge coördinatie gedaan waardoor er veel verschillende soorten rassen worden geplant. Dit resulteert in hoge diversiteit in productie. Doordat uniformiteit ontbreekt kan de markt niet goed in grotere volumes bediend worden en zullen producenten allemaal hun eigen niche moeten vinden.

2.2 Huidige ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsmodellen

Er bestaan verschillende ontwikkelingen om het bedrijfsmodel van agroforestry te verbeteren. Hieronder staan de belangrijkste gepresenteerd.

Pilots

Op Utopia Eiland worden door Stichting Weerwoud verschillende agroforestry systemen op kleine schaal aangeplant om onderzoek naar verdienmodellen te doen. De verdienmodellen van deze systemen worden op basis van de empirische bevindingen op het veld gemodelleerd en gevalideerd. Naast het onderzoeken van combinaties van bekende gewassen wordt er in Nederland ook geëxperimenteerd met de introductie van nieuwe gewassen en rassen zoals Sichuan pepers en cider appels. In een aantal gevallen worden deze nieuwe systemen en gewassen getest met afnemers waarbij de leveringszekerheid onder druk staat door klimaatverandering. Echter, tot heden vinden deze partijen elkaar nog moeilijk en wordt het risico vaak niet gedeeld met de afnemer, wat een belemmering voor de boer vormt.

Verwaarden van ecosysteemdiensten

Een agroforestry boer levert niet alleen waarde met de oogst, maar ook door middel van verschillende ecosysteemdiensten. Deze waarde wordt nu alleen vaak niet meegenomen in de prijs die de boer ontvangt. Momenteel wordt de ecologische impact van agroforestry verder onderzocht, wat nodig zal zijn voor de volledige verwaarding van de ecosysteemdiensten. Hierin wordt bijvoorbeeld gekeken naar de impact van specifieke soorten en van verschillende combinaties van soorten. Met deze inzichten zouden boeren vervolgens nieuwe inkomsten kunnen genereren via bijvoorbeeld verhandelbare koolstof, biodiversiteit en water credits die in ontwikkeling zijn.

2. Huidige status agroforestry bedrijfsmodellen

Naast deze inkomsten zouden boeren door de ecosysteemdiensten ook kunnen besparen op kosten zoals die van pesticide en medicijnen voor vee. Hoeveel kostenbesparing dit oplevert wordt ook in kaart gebracht om het bedrijfsmodel te optimaliseren.

Groeiende aandacht voor de bodem en plantgoed

Agroforestry pioniers telen vanuit een regeneratieve filosofie met veel aandacht voor de bodem. Echter, in bepaalde gevallen blijkt het dat bodemherstel nog meer inspanning vraagt. Activiteiten om de bodem te herstellen omvatten onder andere het planten van bodembedekkers, het sproeien van biostimulanten en gebruik van lavameel. Ervaring van voorlopers leert dat het 1 tot 3 jaar duurt voor de bodem klaar is voor de plantage van oogstgewassen. Ook is er meer bewustzijn voor het planten van het juiste plantgoed. Er moet goed nagedacht worden over welke planten op welke type bodem en tijdens welke periode gepland worden. Ondanks dit wordt er opgemerkt dat er nog vaak verkeerde keuzes worden gemaakt bij de aanplant.

Productontwikkeling

Uit het EU Life project Farm Life wordt geconcludeerd dat productontwikkeling belangrijk is voor agroforestry in Nederland. De productie van veel agroforestry gewassen is in Nederland duurder dan de grootschalige teelt in het buitenland, wat concurreren lastig maakt. Productontwikkeling kan bijdragen om de prijzen te verhogen, zonder te hoeven concurreren tegen de buitenlandse productie. Zo zijn er ontwikkelingen met bijvoorbeeld Nederlandse walnoten waar onder andere brood en olie van gemaakt worden. Deze productontwikkeling kan de prijs aanzienlijk verhogen en genoeg marge bieden voor de verwerkingskosten. Daarbij is de eiwittransitie een kans voor de notenproducten om vleesvervangers te ontwikkelen.

Mechanisatie en technologie

Om agroforestry schaalbaar te maken zal er gemechaniseerd moeten worden. Echter, bestaande machines die worden gebruikt voor traditionele boomteelten zijn niet altijd goed aangepast aan de hoge diversiteit van een agroforestry systeem. Daarom moeten deze werktuigen nu aangepast worden om goed en flexibel te kunnen functioneren in de kleinschaligere teelt. Daarnaast kunnen ontwikkelingen in precisielandbouw technologieën zoals sensoren en robotica het opschalen van agroforestry stimuleren.

Community Supported Agriculture

Een andere relevante ontwikkeling is de groeiende aandacht voor Community Supported Agriculture (CSA). Dit is een model dat producenten en de gemeenschap verbindt door de gemeenschap de mogelijkheid te geven zich te abonneren op de oogst en/of mede-eigenaar te worden van de boerderij. Via dit model kunnen boeren rekenen op een stabiel inkomen terwijl de gemeenschap kan vertrouwen op hoge kwaliteit voedsel en vaak ook mag meebeslissen over de bedrijfsvoering. Het is dus een alternatief sociaaleconomisch model waarbij producent en de gemeenschap de risico's van regeneratieve landbouw delen. Hierdoor is het mogelijk om geavanceerde regeneratieve praktijken toe te passen

2. Huidige status agroforestry bedrijfsmodellen

2.3 Financiering

Het plannen, aanleggen en onderhouden van een agroforestry perceel voor zes jaar kost gemiddeld ruim €10.000,- per ha. De meeste agroforestry systemen resulteren in een terugverdientijd van vijf tot acht jaar. Boeren kunnen het opstellen van de agroforestry bedrijfsplannen vaak laten financieren door regionale agroforestry netwerken, die gesubsidieerd zijn door de provincie. Echter, het overgrote deel van de kosten zit in de aanleg en hier is in Nederland geen landelijke subsidie voor beschikbaar. Daarom zullen boeren vaak naar andere bronnen van financiering moeten zoeken.

Banken ondervinden uitdagingen bij het financieren van agroforestry. Ze hebben bijvoorbeeld moeite met de hoge grondprijzen en de lange vastlegging van de grondpositie. Daarnaast wijkt de terugverdientijd van vijf tot acht jaar af van hun gebruikelijke aflossingsvrije krediettermijnen van maximaal twee jaar. Ook ontbreekt het aan historische gegevens over de winstgevendheid, en zijn er nog maar weinig toezeggingen van afnemers. Voor banken is de initiële investering in de aanleg van een agroforestry-perceel relatief klein, waardoor er minder prioriteit aan wordt gegeven. Als gevolg van deze factoren zijn er tot op heden nauwelijks bancaire investeringen in agroforestry gedaan. Wel geven verschillende banken aan graag agroforestry te willen financieren aangezien ze het grote impact potentieel erkennen.

Voorlopers in de sector hebben vaak financiering opgehaald via informelere kanalen, zoals angel investors of crowdfunding. Bij kleinere percelen financieren boeren de aanleg vaak zelf. Met deze drie type financiering heeft boerderij Schevichoven de aanplant van regeneratieve akkerbouw inclusief agroforestry gerealiseerd, zoals gepresenteerd in kader 2 op de volgende pagina.

⁴ Bron: PBL

2. Huidige status agroforestry bedrijfsmodellen

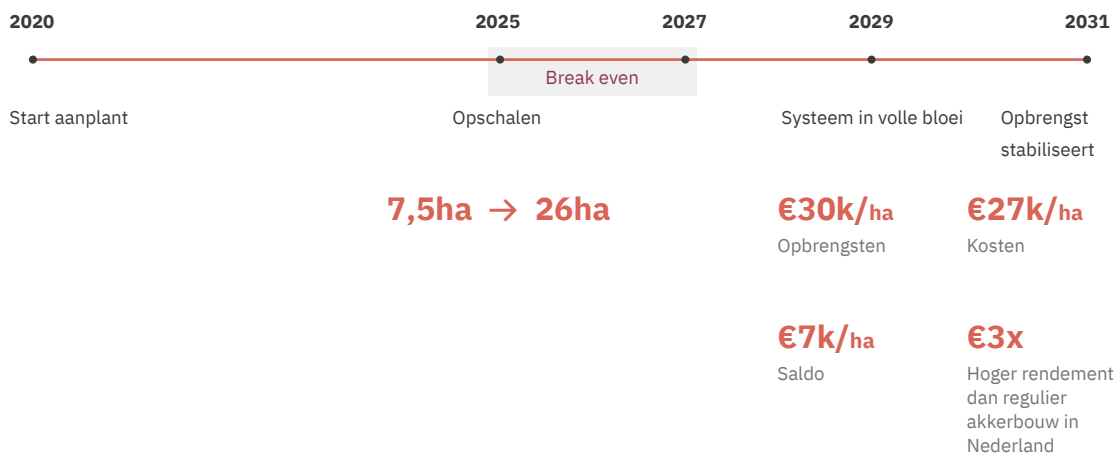
Case study: Schevichoven

Introductie

- Regeneratieve permacultuur: Schevichoven is een permanent agroforestry systeem gestart in 2020 dat zich kenmerkt door veel verschillende soorten meerjarige (houtige) gewassen in verschillende lagen (4-5).
- Het systeem bevat meerjarige groentes (o.a. groene asperges), bessen (o.a. frambozen, appelbessen), fruitbomen (o.a. appels, (nashi) peren) en notenbomen.
- Het huidige aangeplante areaal beslaat 7,5 ha dat in 2025 zal worden opgeschaald naar 26 ha.
- Het doel van Schevichoven is om een rendabel repliceerbaar agrarisch systeem te ontwikkelen op basis van regeneratieve principes: geen chemie, polycultuur, geen diepe grondbewerking en continue bodembedekking.

Tijdslijn en mijlpalen

Kader 2. Case study: Schevichoven

2. Huidige status agroforestry bedrijfsmodellen

Financiering

- Financiering van de boerderij is opgehaald bij drie financieringsbronnen: Crowdfunding, informele investeerders en eigen vermogen.
- In 2031 zal herfinanciering van het systeem plaats vinden, waarna de omzet en opbrengst per hectare stabiel blijven.
- Banken en institutionele beleggers zijn nog niet betrokken bij de financiering, maar Schevichoven verwacht dat deze op den duur de financiering gaan overnemen wanneer er meer data beschikbaar is over de cashflows en de rentabiliteit van het systeem.
- Daarnaast is Schevichoven in gesprek met financiers over een nieuwe financieringsstructuur voor agroforestry waarbij de aanleg van het plantgoed wordt gezien als asset in plaats van als kosten.

Kader 2. Case study: Schevichoven

3. Aanbevelingen

Om het agroforestry bedrijfsmodel te verbeteren en beter financieerbaar te maken, worden in dit hoofdstuk aanbevelingen gedaan voor markt- en ketenontwikkeling, standaardisatie en financiering. Deze aanbevelingen zijn gericht aan de agroforestry sector en worden in volgorde van prioriteit genummerd.

3.1 Ontwikkelen keten

Voor de verdere ontwikkeling van de keten en markt worden de volgende aanbevelingen gegeven waarbij samenwerking centraal staat.

1. **Ontwikkelen van regionale netwerkorganisatie:** Een zogenaamde collegiale keten moet ontwikkeld worden die fungeert als een netwerkorganisatie, waaronder vele diverse samenwerkingen kunnen ontstaan. Zoals eerder beschreven gaat agroforestry over veel verschillende producten in kleine volumes. Door de minimale volumes die afnemers eisen, is samenwerking in oogst en verwerking essentieel. Gezien de vroege fase van ontwikkeling van agroforestry productiesystemen is het wellicht zinvoller om bij samenwerking te zoeken naar netwerken in plaats van naar ketens. Dit kan per gebied of regio zijn, maar ook gekoppeld worden aan bepaalde productgroepen zoals noten. Via de netwerkorganisaties kan ook samengewerkt worden in de productie, door bijvoorbeeld machines te delen en bij het ontwikkelen van de afzet (zie 3.2). Zo'n collectieve organisatie kan ook, in samenwerking met de bestaande nationale en regionale netwerken, inzetten op lobbyactiviteiten om beleid te beïnvloeden.
2. **Coördineer uniforme productie:** Als de sector in samenwerking afnemers wil bedienen, zal er coördinatie moeten plaatsvinden over de rassen van de gewassen. Daarnaast zullen er afspraken over kwaliteitstandaarden gemaakt moeten worden. Indien dit niet gedaan wordt, zullen boeren moeten inzetten op het vinden van een kleinere nichemarkt.
3. **Werk samen met afnemers:** Kijk samen met mogelijke afnemers naar welke gewassen vraag is, maar ook naar welke teelt werkt. Laat afnemers die op zoek zijn naar toekomstbestendige bevoorrading mee investeren in het risico zodat de boer dit niet in zijn eentje draagt. Wanneer een afnemer wil experimenteren met de introductie van een nieuw gewas kan dit het beste gedaan worden met verschillende rassen om te zien welke het meest productief is. Ten slotte moeten er met de gehele keten vooraf duidelijke afspraken gemaakt worden over kwaliteit en kwantiteit.
4. **Stimuleer verbinding tussen boer en afnemer:** Voordat er met afnemers samen gewerkt kan worden moeten ze gevonden worden. Op dit moment blijkt dat nog een grote uitdaging. Om dit te stimuleren zou er een platform ontwikkeld moeten worden waar boeren afnemers kunnen vinden die willen experimenteren of agroforestry de leveringszekerheid kan bieden waar ze naar op zoek zijn.

3. Aanbevelingen

5. **Focus op regionale ketens bij kleine productie:** Bij lage en lastig te voorspellen volumes kan er het best gefocust worden op het ontwikkelen van korte regionale ketens. De afzetmarkt van een korte keten is vaak flexibeler waardoor boeren makkelijker kunnen aanbieden wat er in het seizoen geproduceerd is in plaats van een bepaalde hoeveelheid moeten produceren.

3.2 Ontwikkelen afzetmarkt

Via een nationale netwerkorganisatie zal samengewerkt moeten worden om de vraag naar agroforestry te verhogen. Agroforestry kost meer arbeid, grondgebruik, middelen en materialen en de transitie gaat gepaard met tijdelijk productieverlies en risico. Daarom is het noodzakelijk dat agroforestry boeren een hogere waardering voor producten en diensten retour krijgen dan gangbare producenten. Om afnemers en consumenten hiervan te overtuigen wordt het onderstaande aanbevolen.

1. **Ontwikkel onderscheidende producten:** Wanneer concurreren met de goedkopere grootschalige buitenlandse productie lastig is, kan er op productontwikkeling ingezet worden. Ontwikkel niche producten waar smaak en kwaliteit centraal staan. Onderzoek welk eindproduct kansrijk is en betrek de juiste afnemers zoals uit de gastronomie. Door deze opwaardering kunnen er hogere prijzen gevraagd worden zonder te hoeven concurreren met het buitenland. Hier is voor notenproducten de eiwittransitie een extra kans.
2. **Vergroot bewustwording via collectieve aanpak:** Agroforestry is nog een relatief onbekend begrip in de markt. Dit vraagt om gerichte marketing, promotie en brede communicatie. Vanwege het gezamenlijke belang en de hoge kosten zal dit gedaan moeten worden met een collectieve aanpak. De inzet tot op heden van de netwerken richt zich sterk op de productiekant. Gezamenlijke marktbenadering en gezamenlijk verkopen zijn nog nauwelijks opgepakt. De inzet van een te vormen netwerk dient zich te gaan richten op het verbinden met afnemers die samen willen werken aan het verwaarden van de agroforestry producten en diensten.
3. **Vertel een verhaal dat aansluit op markttrends:** Agroforestry heeft de potentie om een verhaal aan de consument te vertellen die goed past bij actuele ontwikkelingen in de markt. Steeds meer consumenten zijn op zoek naar duurzame producten. Naast klimaatverandering ontstaat er meer bewustwording over biodiversiteit en regeneratieve landbouw. De groeiende aandacht voor deze thema's zijn een uitgelezen kans voor agroforestry om op aan te haken. Daarnaast groeit het aantal consumenten dat waarde hecht aan lokaal geproduceerd voedsel. Met de korte ketens van agroforestry moeten deze consumenten bereikt worden met een verhaal vanuit de regio. Ten slotte, gezond voedsel wordt steeds belangrijker in de markt. De hypothese dat agroforestry producten gezonder zijn moet gevalideerd worden en bij positieve resultaten moet dit op een krachtige manier gecommuniceerd worden.
4. **Betrek de gemeenschap:** Via het CSA model is het mogelijk om de gemeenschap te verbinden met de boerderij. Het verhaal van agroforestry sluit goed aan op de vraag van CSA consumenten naar transparant, lokaal, gezond en duurzaam geproduceerd voedsel. Het adopteren van dit soort modellen is dan ook een kans voor het creëren van afzet.

3. Aanbevelingen

3.3. Standardisatie

Om de sector verder te ontwikkelen is standaardisatie cruciaal. Veel informatie en processen zijn nog versnipperd. De onderstaande zaken zullen bijdragen aan betrouwbaarheid en efficiëntie.

1. **Opstellen financieel handboek:** Het ontbreken van uniforme landelijke financiële informatie over agroforestry maakt de business case onzeker en lastig te financieren. Een landelijk gestandaardiseerd en erkend handboek met financiële informatie geeft meer zekerheid aan de boer en financier. De akkerbouw, veeteelt en glastuinbouw hebben al een dergelijk handboek, ofwel een Kwantitatieve Informatie (KWIN), maar agroforestry nog niet. De kennis voor het opstellen van de KWIN agroforestry is aanwezig maar versnipperd. Er zal een breed gedragen nationale aanpak opgesteld moeten worden om de KWIN agroforestry in samenwerking met alle regionale initiatieven te produceren. Hierin moeten afspraken gemaakt worden over de deelnemende partijen, de organisatievorm, de samenwerkingsvoorwaarden en het financieringsplan.
2. **Ontwikkel een breed gedragen rekenmodel inclusief verwerking en distributie:** Op dit moment bestaat er nog geen model met een nationaal erkende rekenmethode. Er moet draagvlak gecreëerd worden voor een rekenmodel met realistische assumpties. Daarnaast richten de huidige modellen zich nog alleen op de productie. Rekentools voor de verwerking en distributie moeten nog ontwikkeld worden om een volledig beeld van de business case te kunnen schetsen.
3. **Verken de mogelijkheden voor een agroforestry label:** Wanneer de bewustwording over agroforestry bestaat, moet er nog gecommuniceerd kunnen worden welke producten uit agroforestry systemen komen. Om effectief te kunnen communiceren zal dit een sector breed gedragen label moeten worden dat herkenbaar is voor consumenten.
4. **Één definitie voor agroforestry:** In Nederland bestaan er verschillende opvattingen over wat agroforestry precies inhoudt. Zo zijn er groepen die voedselbossen wel onder agroforestry scharen en andere niet. Zonder breed gedragen consensus over waar de agroforestry sector voor staat zal de bovenstaande zaken standaardiseren lastiger maken.

3.4 Toegang tot financiering

Om agroforestry verder op te schalen zal externe financiering nodig zijn. Tot nu blijkt het ophalen van financiering voor grotere agroforestry percelen een uitdaging. De onderstaande aanbevelingen zouden deze drempels moeten verlagen.

1. **Breng een sterk onderbouwde businesscase in kaart:** Met behulp van de financiële informatie uit de KWIN agroforestry en het generieke rekenmodel kan de business case doorgerekend worden. Het gebruiken van een dergelijke nationaal erkende methodes zal helpen bij het aanvragen van financiering, omdat financiers dit meer zekerheden biedt.

3. Aanbevelingen

2. **Werk samen met financiers:** Organiseer rondetafels en werk samen in werkgroepen om de financierbaarheid van agroforestry te verbeteren (bijvoorbeeld door het rekenmodel te co-creëren). Door beter de voorwaarden van financiers te begrijpen, kunnen zaken zo georganiseerd worden, dat agroforestry makkelijker te financieren en op te schalen wordt. Daarnaast kan er weer meer begrip opgewekt worden vanuit de financiële sector over de potentie van agroforestry.
3. **Kwantificeer de ecologische impact:** Het impactpotentieel van agroforestry is groot. Echter, de exacte impact van een systeem is nog lastig te voorspellen. Voor koolstofvastlegging zijn hier inmiddels relatief betrouwbare tools voor, maar voor andere parameters zoals biodiversiteit, water en dierenwelzijn is dit er nog niet. Het kwantificeren van de totale impact, zal bijdragen om investeerders met duurzame ambities aan te laten haken. Daarnaast zouden hiermee opbrengsten gegenereerd kunnen worden via de verhandelbare koolstof, biodiversiteit en watercredits die in ontwikkeling zijn.
4. **Gemeenschapsfinanciering:** Naast dat CSA een model is dat lokale afzet creëert, kan het ook een middel zijn voor financiering. Via de obligaties en abonnementen kunnen boeren rekenen op stabiele en vooraf uitgekeerde inkomstenstromen. Ook bestaan er mogelijkheden om via crowd funding platformen financiering op te halen voor agroforestry.

Om agroforestry op te schalen zal er binnen de sector nauw samengewerkt moeten worden. Ook moet er samengewerkt worden met financiers, ketenorganisaties en beleidsmakers. Wij roepen al deze partijen op om met elkaar in gesprek te gaan en concrete oplossingen te verkennen. Invest-NL staat klaar om een coördinerende rol te nemen bij het bij elkaar brengen van deze partijen en nodigt iedereen uit om deel te nemen aan een constructieve dialoog. Zo kunnen we samen aan oplossingen werken die het verdienvermogen en de financierbaarheid van de sector verbeterd.

Credits

Fotografie

Unsplash.com
Niklas Hamann
Emiliano Vittoriosi

Invest-NL
www.invest-nl.nl
Kingsfordweg 43-117
1043 GP Amsterdam